

Саша Леви

Александра Стошић

Александра Улетиловић

ЈУ Народна и универзитетска библиотека РС, Бања Лука

УДК: 027.54:024]:027.022-053.6

DOI: 10.7251/BSCSR1706027L

ТИНЕЈДЕРИ И БИБЛИОТЕКА ДАНАС

Сажетак: У ери дигитализације, када су сви садржаји, без обзира на своју вриједност, постали лако доступни, библиотеке би требало посебну пажњу да посвете тинејдерима. У том узрасту, када се формирају личности и стварају трајне животне навике, млади људи су подложни утицајима, који су развојем медија постали интензивнији. У мору информација које су помоћу дигиталних медија на дохват руке, ову групу корисника потребно је упутити на квалитетне садржаје и начине на које исте могу пронаћи и препознати. Искуства са библиотеком и библиотекарима у тинејдерском добу пресудна су за формирање сталних читалачких навика у будућности.

Да би себи обезбиједиле могућност опстанка на тржишту услуга, неопходно је да библиотеке одговоре захтјевима савременог друштва и специфичним потребама својих корисника. Приоритет библиотека, као културних установа, требало би да буду корисници у доби између 13 и 19 година. То је група корисника која је прерасла фондове и услуге дјечијих одјељења. Исто тако, ни одјељења за одрасле, ако изузмемо школску лектуру, не нуде довољно литературе овим корисницима. Зато је неопходно да се у фондовима за одрасле нађе више литературе која занима тинејдере и да библиотеке буду центри који ће им понудити квалитетну информацију и едукацију. Како бисмо у сваком тренутку могли одговорити захтјевима дигиталног доба, потребно је да се библиотекари укључе у програме едукације о начинима подстицања читања код младих и уопште о начинима комуницирања са младима. Младе читаоце потребно је увести у свијет књиге и читања које није везано искључиво за школски план и програм и самим тим не представља обавезу. Привући младе који често сматрају да је боравак у библиотеци пасивна, застарјела активност, повезати нове и старе садржаје, штампану књигу и електронски интерактивни садржај, изазов је за сваког библиотекара. Када имате младу особу која жели да чита, важно је усмјерити је ка квалитетнијој литератури и развијању критичких ставова према прочитаном.

У овом раду биће ријечи о томе на који начин библиотекари Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске раде на личној едукацији и подстицању читања код младих. Један од тих начина је и излазак из оквира библиотеке и увођење у свијет читања и тинејџера са посебним потребама.

Кључне ријечи: библиотека, библиотекари, млади, дигитализација, медији, комуникација, едукација, читање, подстицање читања, млади са посебним потребама.

Увод

Један од главних задатака сваке библиотеке јесте обавеза да се прилагоди заједници у којој дјелује, односно, да се прилагоди специфичним захтјевима својих корисника и њиховим потребама, без обзира на околности и услове у којима ти корисници живе, раде или бораве. У овом раду говорићемо о подстицању читања код младих људи и дјелатностима које је Народна и универзитетска библиотека Републике Српске подузела како би младим људима понудила своје услуге и упознала их са свијетом књиге, са посебним освртом на групацију тинејџера која је физички спријечена да сама дође у просторије библиотеке.

Библиотекари су традиционално били кључни пружаоци информација и материјала за образовање, играјући важну улогу посредника у свијету знања и писане ријечи. Сви знамо колико је тешко у младим људима пробудити интересовање за одласком у библиотеку и читањем. Данас, ситуација постаје алармантна и сви слојеви друштва, библиотекари посебно, морају да се укључе у борбу за очување писане ријечи и библиотеке као установе. Стварање читалачких навика је кључни фактор за формирање младог читаоца и његових трајних животних вриједности. Окружење у коме млади одрастају је веома важно и има велики утицај на каснији однос према књизи, а самим тим и библиотеци. Важно је да се пробуди љубав према читању од раног узраста. Родитељи, као узор, имају највећи утицај на каснији однос младих према књигама. Након родитељског

дома, на ред долази билбиотека. Јака иницијатива библиотекара и грађење атмосфере за читање свакако је циљ сваког библиотекара. Период адолценције, који је обиљежен одвајањем од родитељског дома, уз истовремено повећање значаја у друштву вршњака, а затим повећање броја предмета које дјеца треба да уче, брзо доводи до одбацивања читања као нечега тешког и досадног. Јаз који се појављује између њих и књига, посебно оних које су им обавезна школска литература, постаје велики. Неопходно је да библиотеке препознају потребе ове групације и да послушкују њихове потребе и захтјеве јер поред школских другова истог узраста, породице и наставника, књиге које су сами млади одабрали могу највише тога да понуде адолесцентима.

Млади и библиотека

Циљна група сваке библиотеке, као најважнијег носиоца културног развоја локалне заједнице у којој дјелује, требало би да буду дјеца узраста од 12 до 18 година. У ери дигитализације, када су сви садржаји, без обзира на своју вриједност, постали лако доступни, потребно је да библиотеке ову групу корисника упуте на квалитетне садржаје и начине на које исте могу пронаћи и препознати. У многим аспектима библиотекар и атмосфера коју он прави у библиотеци могу бити од велике помоћи. Библиотеке не смију бити само мјеста са којих ће се књиге односити и враћати. Оне морају бити мјеста гдје се поред задуживања књига млади друже, комуницирају и проводе своје слободно вријеме. Библиотекари би свакако требало да буду отворенији према потребама младих читалаца. С обзиром да је култура младих врло промјенљива, библиотеке морају бити изузетно осјетљиве према новим темама и трендовима и равнајући се према томе ускладити своју понуду. Није неопходно да покрије све теме и области, али свакако јесте да на све начине анимира младе. Ангажовање корисника у

свакодневним активностима библиотеке треба да помогне стварању боље и јаче атмосфере за читање. Честе анкете и повратна информација младих је нешто што ће у многоме помоћи библиотекару у стварању библиотеке као пожељног мјеста за долазак младих.

Оно што библиотеке могу урадити како би привукле нове тинејџере у библиотеку јесте:

- едукација библиотекара,
- организовање радионица са темама које су занимљиве овој старосној групи,
- организовање клубова читалаца или сличних радионица на којима ће се млади упознавати и размјењивати мишљења о књигама, филмовима и другим садржајима,
- излазак библиотеке из својих оквира дјеловања, односно, излазак у „потрагу“ за новим читаоцима.

Радионице *Encouraging reading pleasure*, одржане у Атини и Сарајеву у организацији библиотеке Гете института, бавиле су се управо обуком библиотекара из области подстицања читања код младих. Библиотекари са Информативно-позајмног одјељења, који свакодневно раде са тинејџерима, учествовали су на обје радионице заједно са библиотекарима из Хрватске, Србије, Турске, Грчке, Бугарске, Румуније и Босне и Херцеговине. Осим тога, покренут је и онлајн портал за подстицање читања, на чијем евентуалном побољшању је рађено током боравка у Атини. Садржај овог портала намијењен је библиотекарима и свима заинтересованим за рад са дјецом и омладином из области подстицања читања. Портал је платформа на њемачком и језицима Југоисточне Европе која буди интерес, позива на размјену и отвара пут за прекограничну сарадњу. Поред новости о подстицању читања из Њемачке и земаља Југоисточне Европе, овдје можете пронаћи испробане идеје

за рад са дјецом и омладином¹. Примјери су углавном из Њемачке и обogaћени су примјерима из праксе из Босне и Херцеговине, Бугарске, Грчке, Хрватске, Румуније, Србије и Турске. У Сарајеву се радило на проналажењу ефикасног начина на који би земље из региона заједничким снагама промовисале читање, посебно код тинејџера.

Како бисмо видјели какав је однос младих према књизи и да ли су задовољни услугама које им пружа наша библиотека, направили смо упитник који су попунили ученици бањалучке Гимназије. Упитник је био анониман, а учествовање добровољно. У упитнику су била заступљена питања о учесталости посјете библиотеци, литератури коју воле да читају, избору између штампане и е-књиге. Из овог упитника види се да већина анкетираних долази у библиотеку једном мјесечно, и то готово увијек по школску лектуру. Мањи дио уз лектуру чита и у слободно вријеме. Што се тиче питања да ли користе е-књиге, сви одговори били су потврдни. Ипак, примат је добила штампана књига због низа предности које су навели, попут брзог замора очију, неопходности електричне енергије за напајање рачунара или читача и непровјерености извора на интернету. Е-књиге су прихватљиве само када жељена публикација није доступна у библиотеци или није преведена на наш језик. Инспирисани ентузијазмом мањег дијела који воли и жели да чита, осмислили смо у оквиру програма за подстицање читања, начин да кроз дружење приближимо радост читања и другом дијелу тинејџера који читају зато што морају. Покренули смо Клуб младих читалаца који је окупио ученике средњих школа. Позивнице смо упутили свим

---

¹ Један од успјешних рецепата за подстицање читања је *размјена књига*, заснована на старој традицији робне размјене без кориштења новца. Осим размјене прочитаних књига, подстиче се размјена идеја и искустава. Још један рецепт је оспособљавање ментора за читање. Стручне особе из културних институција и библиотека обучавају младе читаоце који стечено знање и вјештине преносе вршњацима. Млади читаоци на порталима могу такође оцјењивати књиге и писати рецензије и на тај будити знатижељу код вршњака и жељу за читањем. (www.goethe.de)

школама, не правећи селекцију. Занимљивим и провокативним плакатима смо привукли пажњу будућих читалаца. Почетни састанци су се одржавали на самом Информативно-позајмном одјељењу са намјером да се разбију почетне предрасуде и створи слика о библиотеци као позитивном мјесту гдје се вријеме може проводити и корисно и забавно. Кроз дружење смо откривали љубав према читању, препознавали инспиративна значења књижевних текстова и развијали машту. Поред размјене различитих мишљења и искустава кроз читање, упоређивали смо књижевне текстове са другим друштвеним, креативним и умјетничким активностима. Главни циљ Клуба младих читалаца јесте да подстакне младе људе не само да читају, већ и да уживју у томе.

Због своје улоге у развоју личности и формирању сталних животних навика, библиотеке би требало да омогуће приступ литератури и информацијама свим групама. Ту спадају и читаоци са сталним навикама али и будући читаоци. Посебну групу чине дјеца и тинејџери са посебним потребама који су онемогућени да долазе у библиотеку. Дигитализована грађа им је често недоступна због немогућности приступа интернету. Задатак библиотекара је да се препусте машти и изађу из оквира библиотеке, те пронађу начин да дођу до ове групе читалаца. Како би се младим читаоцима приступило на адекватан начин, потребно је да се библиотекари образују и сарађују са другим професијама.

Народна и универзитетска библиотека је у сарадњи са Заводом за физикалну медицину и рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић“ из Бањалуке покренула радионице на којима се дјеца са сметњама у развоју локомоторног система, а која бораве и школују се у овом заводу, подстичу на читање. Радионице су замишљене и реализују се као интерактивно дружење са дјецом различитих узраста и потреба. Узимајући у обзир специфичне потребе сваког дјетета појединачно, бирају се теме радионица, а њихов ток зависи од структуре дјече која тренутно бораве у заводу. У

радионице су укључени и родитељи којима препоручујемо литературу коју могу читати својој дјечи. Дјечи са већим потешкоћама се углавном чита. Самостално могу читати дјеца са мањим потешкоћама у развоју и њима се књиге остављају на читање. У сарадњи са васпитачима, психолозима и логопедима припрема се и бира литература која се кроз игру и разговор нуди дјечи. Грађа лака за читање нуди се мањем узрасту и тинејџерима која имају менталне потешкоће, а издваја се из фонда Дјечијег одјељења. То су углавном сликовнице са краћим текстуалним садржајем и богатим илустрацијама, бајке, енциклопедије и краће публикације едукативног садржаја. Тинејџери који бораве у овој установи углавном траже и читају школску лектуру. Као и код вршњака који самостално долазе у библиотеку, већина чита зато што мора. Кроз разговор смо дошли до податка да већина никада није била у библиотеци и да не знају какве садржаје она може да понуди. Организовали смо посјету библиотеци како бисмо их упознали са начином рада и садржајима које она нуди. На самом почетку радионица нисмо читање везали искључиво за књижевност. Важно је било показати им да читање било каквог садржаја може произвести лично задовољство. Причајући занимљиве детаље о спорту, подстицали смо их на читање књига са спортском тематиком. Читали смо им вицеце и анегдоте, а касније смо им понудили и књиге тог садржаја. Нудили смо им и књиге према којима су снимани филмови и серије. Запазили смо да у одабиру литературе за читање, изглед корица и сам наслов играју велику улогу, тако да публикације са интригантним насловима и корицама увијек имају предност. Како је већина тинејџера информатички писмена, упоређивали смо садржаје доступне на интернету са садржајем у књигама. Живом ријечју, интерактивном комуникацијом и непосредним контактом са психолозима, васпитачима и библиотекарима, млади износе своје жеље, проблеме и страхове, те покушавају да их заједно са својим вршњацима разумију и превазиђу. Оно што смо примијети-

ли кроз рад са овом групом дјеце, а посебно тинејџера јесте да је литература прилагођена њиховим специфичним потребама оскудна, готово и да је нема. Сва помагала чијим кориштењем би кроз читање потпомогли социјализацију дјеце са посебним потребама, производ су креативности и маште библиотекара и васпитача. Уз добру едукацију, сарадњу са другим професијама и лично залагање и инвентивност, компетенција читања код ове групе може се подићи на виши ниво, што би свакако био крајњи циљ радионица.

На крају, умјесто закључка, напоменућемо да се млади читаоци морају прихватити са поштовањем и жељом да се уваже њихови избори, чак и ако се то разликује од устаљених библиотечких услуга. Шта библиотека може још да учини? Прије свега забавни, али и културно-едукативни садржај имају приоритет. У наредном периоду, библиотека ће наставити са културним програмима намијењеним за љепшу будућност младих, промовисаће књигу и читање и подржавати све иницијативе тинејџера.

Литература

1. Болајн Тејни, Кимберли: *Простори за тинејџере: преображај библиотека корак по корак*, Филолошки факултет Београд, 2009.
2. Вујовић, Марија: *Тинејџери и библиотека*, Глас библиотеке: часопис за савремено библиотекарство 20/2014, стр 97-114

Електронски извори

1. www.goethe.de (9.4. 2016)

Abstract: In the era of digitalization, when all facilities, regardless of their value, have become readily available, libraries should devote special attention to teenagers. In this age, when forming the personality and creating lasting habits, young people are susceptible to influences that have become more intense thanks to the development of the media. In the sea of information that are with the help of digital media at your fingertips, this group of users is necessary to refer to quality content and ways in which they may be found and identified. Experience with libraries and librarians in the teenage years

are crucial for the forming of permanent reading habits in the future.

In order to provide itself to survive in the services market, it is essential that libraries meet the demands of modern society and the specific needs of its users. Priority of the libraries, as cultural institutions, should be the beneficiaries between the ages of 13 and 19 years old. This is a user group that has overgrown services of children's departments. Likewise, departments for adults, except for school reading, do not offer enough literature for these users. Therefore, it is necessary to offer more literature in the departments for adults which teens will find interesting and for libraries to be centers that will offer them quality information and education. In order to be able to meet the demands of the digital age at all times, it is necessary for librarians to engage in education programs about ways to encourage reading among young people and in general about the ways of communicating with young people. Young readers need to be introduced to the world of books and reading that is not tied exclusively to the school curriculum and therefore does not present an obligation. To attract young people who often find time spent in the library too dull, outdated activity, coordinated and new content, printed book and electronic interactive content, is a challenge for every librarian. When you have a young person who wants to read, it is important to direct it towards better quality literature and develop a critical attitude towards reading.

This paper will discuss how librarians of the National and University Library of the Republic of Srpska work on personal education and promotion of reading among young people. One of these ways is getting out of the framework of the library and introducing the world of reading to teenagers with special needs.

Key words: teens, libraries, librarians, reading, digitization, media, communication, education, encouraging reading.